

Doktorski studij
"Farmaceutске i medicinsko-biokemijske znanosti"
Kolegij "Biostatistika"

Statistička obradba podataka: uvodna razmatranja

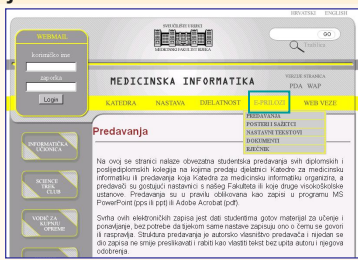
Mladen Petrovečki

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku 2009./10.

Ovo predavanje...

- PDF
- ≈ 5 MB
- mi.medri.hr (E-prilozi ⇒ predavanja)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Raspored nastave

pon.	14.6.	15:00 – 16:30 h	2	Uvodna razmatranja (S)
utorak	15.6.	15:00 – 18:30 h	4	Priprema podataka za obradbu Osobine raspodjele podataka Vrste istraživanja (S)
srijeda	16.6.	15:00 – 18:30 h	4	Obradba kvalitativnih podataka
četvrtak	17.6.	15:00 – 18:30 h	4	Obradba brojčanih podataka
petak	18.6.	15:00 – 18:30 h	4	Završna razmatranja (S) Rasprava, pitanja, konzultacije

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Raspored

Vježba, tema

1. uvod, *MedCalc*, vrste podataka (mjerne ljestvice), unos podataka, prikaz podataka
2. odnos dvaju brojčanih obilježja, male skupine, velike skupine, odnos više brojčanih obilježja
3. korelacija i regresija, usporedba kvalitativnih podataka, ROC, multivarijatni postupci

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Program

- MedCalc
computer program for statistic
in biomedicine
- Copyright, 1993-2010
Medcalc Software
Mariakerke,
Belgija
- www.medcalc.be

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Program – postavljanje:

- otvoriti mapu "C:\MCWin"
- preslikavanje svih podataka sa diskete u zadanu mapu
- otvoriti mapu
- pokrenuti program "Install"
- po završetku pokrenuti program "MedCalc"

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Literatura

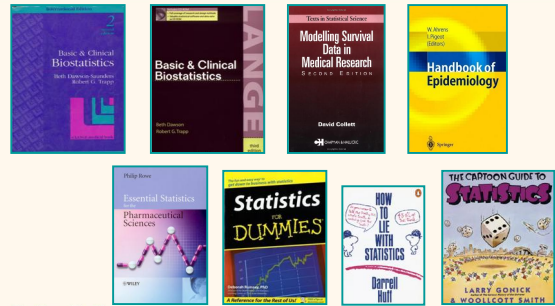
- Dawson-Saunders B, Trapp RG. Basic & Clinical Biostatistics. Prentice-Hall Int. Inc., London, 2001.
- Rowe P. Essential Statistics for the Pharmaceutical Sciences. West Sussex: Wiley; 2007.
- Petrie A, Sabin C. Medical statistics at a glance. Blackwell Science, Oxford, 2000.
- Marušić M. Uvod u znanstveni rad u medicini. III. obnov. izd. Medicinska naklada, Zagreb, 2004.
- Petz B. Osnovne statističke metode za nematematičare. III. dopunjeno izd. Naklada Slap, Jastrebarsko, 1997.
- StatSoft Inc. Electronic Statistics Textbook. Tulsa, OK: StatSoft, 2002. (<http://www.statsoft.com/textbook/stathome.html>)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Literatura

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Literatura

Znanost je sumnja.
(N. Alegretti)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Ispit

- nema ispitnih razdoblja!
- položiti do 31. prosinca 2011.

- kritička raščlamba statističkih postupaka objavljenog znanstvenog rada
  - pismeno (elektronički ⇒ mp@kdb.hr)
  - poslati desetak dana prije usmene obrane
  - http://mi.medri.hr/assets/pomocna_pitanja_za_seminar.pdf ⇄ ⇄ ⇄
- časopis – citiran u *Current Contents-u*
- rad:
  - cjelokupno istraživanje (ne osvrn na drugi objavljeni rad!)
  - najmanje dva priloga (tablica, slika)
  - jasan opis statističkih postupaka

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Pregled

- metodologija znanstvenog istraživanja
- postupci istraživanja
- neznanstveni i znanstveni postupci

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Metodologija znan. istraživanja

- znanost kao način razmišljanja
- znanstveno djelovanje
  - privremeno tumačenje
  - hipoteza
  - zaključak
- provjerljivost
- postavke → činjenice → znanje

TVRDNJA
OBRAZLOŽENJE
PROVJERA

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Neznanstveni postupci istraživanja

- ustrajnost (navika, stav, vjerovanje, inercija)
- autoritet
- intuicija (očiglednost)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Pokus

- pokus – istraživanje / dio istraživanja
- planiranje pokusa
- nasumični odabir (randomizacija)
- prikrivanje (maskiranje)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Nasumični odabir

- RND (MedCalc)
- funkcija slučajnog broja (uniformna raspodjela)
- "RND(x) returns a computer-generated random number:
  - when $x \leq 1$ then the result is a number between 0 and 1, or
  - when $x > 1$ then the result is a number between 1 and x."
- (usp. funkcija RNDNORM)

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Prikrivanje

- jednostruko
- dvostruko
- trostruko
- četverostruko

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Vjerojatnost

- modeli vjerojatnosti:
  - deterministički
    - predvidivi događaji
  - probabilistički
    - slučajni događaji

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Vjerojatnost jest...

- izračun matematičke vrijednosti ostvarivanja nekog događaja
- matematički → teorija vjerojatnosti
  - statistika
  - matematika
  - znanstvena metodologija
  - logika i filozofija
- zaključivanje o ostvarivosti događaja

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Probabilistički model vjerojatnosti

- tri sastavnice:
  - ishod mjerenja
  - ostali događaji koji nastaju (njihova brojnost i ovisnost)
  - vrijednost vjerojatnosti P (*probability*)

$$0 < P < 1$$

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Izračun vjerojatnosti

- vjerojatnost događaja P
- broj povoljnih mogućnosti
$$P = \frac{\text{broj povoljnih mogućnosti}}{\text{ukupni broj mogućnosti}}$$
- vjerojatnost događaja:
  - vrijednost u rasponu 0-1
  - 0 – vjerojatnost nemogućeg događaja
  - 1 – vjerojatnost sigurnog događaja

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Hipoteza

- znanstvena hipoteza
- statistička hipoteza

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Znanstvena hipoteza

- Uvod; Poglavlje 3, str 19.

- Značajke dobre hipoteze
  - svrhovita
  - provjerljiva
  - suglasna s općim znanjem
  - jednostavna

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Statistička hipoteza

- elementarna, jednoznačna i eksplicitna tvrdnja
- točna (istinita) ili netočna (neistinita)
- proizlazi iz znanstvene hipoteze
- statističke hipoteze testiramo
- provjera hipoteze → traženje istine
- istina → stvarno, objektivno stanje
- probabilistički sustav:
  - istina → vjerojatnost
- značajno → ono što se ostvaruje na svaki drugi način osim slučajno

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Statistička hipoteza

- postupak testiranja:
  1. postavljanje hipoteze
  2. biranje statističkog testa
  3. određivanje razine značajnosti
  4. izračunavanje
  5. zaključivanje

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Testiranje statističke hipoteze

CD	Kontrolna skupina	Ispitanici s PTSD	Statistika	
			H	p
CD3	39,0 (15,1 – 61,1)	44 (32,3 – 57,7)	0,59	0,442
CD4	3,5 (2,1 – 5,8)	10,3 (6,5 – 17,4)	15,9	0,018

Razlikuje li se razina CD4 u ispitanika u istraživanju?

Škarpa I et al. Croat Med J 2001;42:551-5.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

1. Postavljanje hipoteze

- nulta:
  - H_0 -hipoteza: razlike nema!
- suprotna
  - H_1 -hipoteza: razlike ima!
- samo jedna može biti **istinita**
- samo jedna može biti **prihvaćena**, dok će ona preostala biti **odbačena**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

2. Odabir testa

- testiranje statističkih hipoteza
- ovisnost:
  - osobine obilježja – mjerne ljestvice
  - osobine uzoraka
    - veličina
    - povezanost
  - osobine raspodjele
    - parametrijski
    - neparametrijski
  - broj obilježja – uni/bi/multivarijatni testovi

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Nastavak (mjereno obilježje)

- Mjerne ljestvice
  - NOMINALNA
  - ORDINALNA
  - INTERVALNA
  - OMJERNA

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Nastavak (odabir testa)

Ljestvica	Jedan uzorak	Dva uzorka		Tri i više uzoraka	
		Ovisni	Neovisni	Ovisni	Neovisni
Nominalna	binomni test hi-kvadrat	McNemara	Fisher hi-kvadrat/	Cohran	hi-kvad
Ordinalna	Kol/Smir. homologni	Wilcoxon MW Moses		Friedman	p/medijan KW
Intervalna					
Omjerna	...				

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

3. Određivanje razine značajnosti

- vjerojatnost "P"
- alfa (α)
  - vjerojatnost odbacivanja H_0 kad je ona stvarno točna i istinita
- tzv. α -pogrješka (pogrješka I. vrste)
- što manja!
- uobičajene vrijednosti
  - npr. $P < 0,05$

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

(nastavak)

- zašto upravo to: $P < 0,05$?

POKUS

bacanje novčića: pismo/glava

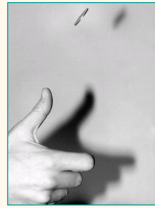
2x isto uzastopce = 0,5

3x = 0,25

4x = 0,125

5x = 0,0625

...

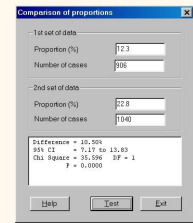

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

4. Izračunavanje

- matematički račun
- računalni statistički programi:
  - MedCalc
  - Statistica
  - SPSS
  - NCSS
  - GraphPad InStat
  - ...

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

5. Zaključivanje

- mala vrijednost " P "
  - znači: mala vjerojatnost da NE prihvaćamo ono što je istinito
- zaključivanje:
  - $P < \alpha$
  - vjerojatnost istinitosti H_0 je mala
  - odbacujemo (NE prihvaćamo) nultu hipotezu
  - prihvaćamo suprotnu (alternativnu), H_1
  - potvrdimo je, iskažemo, uz $P=...$

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Pogrješke testiranja hipoteze

PRAVO STANJE		ZAKLJUČENO
RAZLIKA POSTOJI (H_1)	RAZLIKA NE POSTOJI (H_0)	
ISPRAVAN ZAKLJUČAK	α pogreška (I. vrste) (H_0 odbac.)	RAZLIKA POSTOJI
β pogreška (II. vrste)	ISPRAVAN ZAKLJUČAK (H_0 prihvat.)	RAZLIKE NEMA

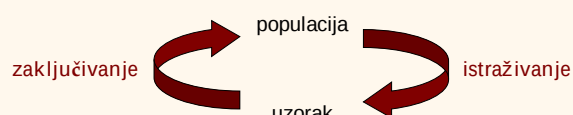

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Statistički pojmovnik

- istraživanje donosi zaključke o populaciji

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Uzorak i populacija

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Zašto uzorak? Zašto ne populacija?

- brzina dobivanja rezultata
- cijena istraživanja
- dostupnost uzoraka i jedinki
- stvarna nemogućnost ispitivanja populacije

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Uzorak

- *reprezentativan*
- *mjerljiv*
- *slučajni (probabilistički)*

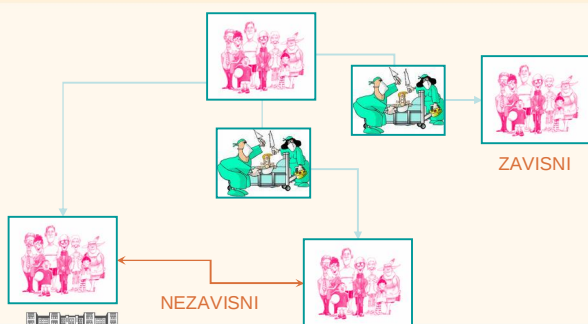
- jednostavni slučajni
- sustavni slučajni
- slojevit slučajni
- skupovni (klasterirani) slučajni

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Zavisni i nezavisni uzorci

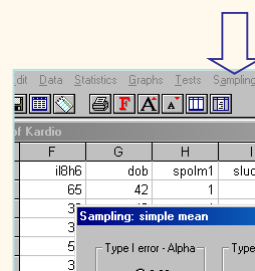
Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

Uzorak (nastavak) – veličina

- uzorkovanje - MedCalc (engl. sampling)

- primjer:
sampling
simple mean
...

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

WWW...

- <http://faculty.vassar.edu/lowry/VassarStats.html>
- <http://www.staterv.com/>
- <http://www.randomizer.org/>
- <http://www.bettycjung.net/Statsites.htm>
- <http://shazam.econ.ubc.ca/flip/>
- <http://statpages.org/>
- <http://www.stat.psu.edu/~resources/index.htm>
- ...
- <http://mi.medri.hr/webveze.htm>

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

mladenp@kbd.hr

Klinička bolnica Dubrava
Klinički zavod za laboratorijsku dijagnostiku
Avenija G. Šuška 6, 10000 Zagreb
☎ 01 290 3379

Katedra za medicinsku informatiku
Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Ulica braće Branchetta 20, 51000 Rijeka
☎ 051 651 255

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci Katedra za medicinsku informatiku

